

BEATA GÓRKA-WINTER

Uniwersytet Warszawski

ORCID: 0000-0002-6083-9786

b.gorka-winter@uw.edu.pl

Obecność sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych na terytorium Polski po roku 1989 jako element budowy odstraszania i odporności państwa

The Presence of the United States' Armed Forces on the Territory of Poland after 1989 as an Element of Building Deterrence and Resilience of the Country

Słowa kluczowe:

odporność, Europejska Inicjatywa Odstraszania, bezpieczeństwo, stosunki polsko-amerykańskie

Keywords:

resilience, European Deterrence Initiative, security, Polish-American relations

Obecność sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych na terytorium Polski po roku 1989 jako element budowy odstraszania i odporności państwa

Celem artykułu jest ukazanie przesłanek, metod realizacji oraz skutków dyslokowania w Polsce żołnierzy amerykańskich sił zbrojnych. Zarysowany został historyczny kontekst współpracy Rzeczypospolitej ze Stanami Zjednoczonymi w sferze bezpieczeństwa po zakończeniu zimnej wojny i przystąpieniu do NATO. Wskazano ponadto założenia, którymi kierowały się kolejne polskie rządy, zabiegając o dyslokację amerykańskich wojsk na terytorium RP, przedstawiono konkretne przesłanki negocjacyjne, wśród których kluczowe znaczenie miało budowanie odporności państwa wobec wzrostu potencjału wojskowego Rosji w sąsiedztwie wschodniej flanki NATO oraz ewentualnej agresji tego państwa na terytorium Sojuszu. Duże znaczenie miała również chęć wzmocnienia pozycji Polskiej w NATO i Unii Europejskiej. W niniejszym artykule przedstawiono również czynniki, które ostatecznie wpłynęły na pozytywne stanowisko Waszyngtonu w tej kwestii oraz wskazano na istotną rolę, jaką odegrały w tej debacie polskie i amerykańskie ośrodki analityczne. Przedstawione zostały ponadto konkretne inicjatywy polsko-amerykańskie oraz kalendarz ich wdrażania.

The Presence of the United States Armed Forces on the Territory of Poland after 1989 as an Element of Building National Deterrence and Resilience

This article examines the rationale, methods of implementation, and consequences of deploying United States armed forces in Poland after 1989. It outlines the historical context of Polish-American security cooperation following the end of the Cold War and Poland's accession to NATO. The analysis identifies the key motivations behind successive Polish governments' efforts to secure a US military presence – primarily, the aim to strengthen national resilience against the growing military capabilities of the Russian Federation near NATO's eastern flank, and to deter potential aggression. Additionally, it explores Poland's strategic objective of reinforcing its position within NATO and the European Union. The article highlights the factors that contributed to the United States' favorable stance on this deployment, including the significant role of Polish and American analytical centers in shaping the debate. Finally, it presents specific bilateral initiatives and outlines their timeline of implementation.

Wstęp

Polityka bezpieczeństwa państw Europy Środkowej i Wschodniej przeszła ogromną ewolucję w ciągu trzech dekad od uzyskania przez nie suwerenności. Po trwającym relatywnie krótko okresie rozważań, jakie rozwiązania będą optymalne dla zapewnienia im bezpieczeństwa, udało się określić i zrealizować cel zasadniczy, którym było członkostwo w NATO. Wszystkie kraje regionu zobowiązały się przy tym do przeprowadzenia gruntownych reform sektora bezpieczeństwa i podjęły wiele inicjatyw dwu- i wielostronnej współpracy (m.in. ze Stanami Zjednoczonymi), co okazało się istotnym czynnikiem wzmacniania NATO i budowania odporności (*resilience*) wschodniej flanki. Szczególnie po 2008 oraz 2014 i 2022 r., czyli odpowiednio agresji Rosji na Gruzję i Ukrainę, gdy temat obrony terytorium traktatowego ponownie znalazł się w centrum europejskiej debaty, współpraca ze Stanami Zjednoczonymi z oczywistych powodów zaczęła odgrywać w niej rolę szczególną.

Celem stacjonowania amerykańskich żołnierzy w Polsce jest zasadnicze wzmocnienie mechanizmu odstraszania potencjalnej agresji, którego udziałowcem Warszawa stała się w momencie przystąpienia do NATO. Składają się na niego przede wszystkim wojska konwencjonalne oraz siły odstraszania nuklearnego (*NATO nuclear deterrence*) będące w dyspozycji państw Sojuszu, zwłaszcza tych o największych zdolnościach do projekcji siły, czyli przede wszystkim Stanów Zjednoczonych. Na konieczność wzmocnienia mechanizmu odstraszania, szczególnie w obszarze sił konwencjonalnych, polscy politycy i eksperci zwracali uwagę właściwie od momentu uzyskania członkostwa w NATO. Wynikało to z generalnego przekonania, że przystąpienie do organizacji było na początku raczej jedynie politycznym aktem historycznej sprawiedliwości, który potwierdzał przynależność Polski do Zachodu. Jednocześnie dominowało poczucie, że obecność Sojuszu w Polsce ma charakter bardziej symboliczny niż materialny, przejawiający się w postaci oddziałów wojskowych, baz czy sprzętu. Przez wiele lat po 1999 r. nie zaktualizowano również planów ewentualnościowych dotyczących obrony nowych terytoriów, prawie nie uwzględniając faktu rozszerzenia. Zabiegi o rozmieszczenie na obszarze Polski jednostek wojskowych i instytucji NATO przez wiele lat przynosiły ograniczone rezultaty, a jedynymi przejawami realnej obecności Sojuszu nad Wisłą były otwarte w 2004 r. Centrum Szkolenia Sił Połączonych w Bydgoszczy (Joint

Force Training Center)¹ oraz inwestycje realizowane ze środków NATO Security and Investment Programme (NSIP). W Szczecinie ulokowane zostało Dowództwo Wielonarodowego Korpusu Północno-Wschodniego, któremu podporządkowane są jednostki sił zbrojnych Polski, Niemiec i Danii (wzięły one udział np. w misji w Afganistanie). W 2009 r. Sojusz podjął z kolei decyzję, że od 2011 r. dowództwo i wybrane komponenty batalionu łączności NATO ulokowane będą w Bydgoszczy².

Brak obecności na terytorium Polski istotnych instalacji sojunicznych, podczas gdy w Europie Zachodniej infrastruktura NATO wciąż była relatywnie dobrze rozwinięta, traktowano jako dowód braku przywiązywania należytej wagi do zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim członkom. Wiązało się to z szerszym zjawiskiem tzw. dywidendy pokojowej, która oznacza spadek zainteresowania inwestycjami w obronność, głównie w państwach europejskich, choć okresowo trend ten nie ominął również Stanów Zjednoczonych.

Mała aktywność Sojuszu na wschodniej flance wynikała z kilku przesłanek, które nabierały mniejszego lub większego znaczenia w zależności od momentu historycznego. Po pierwsze, jak już wspomniano, Polska przystępowała do NATO w okresie dywidendy pokojowej po zakończeniu zimnej wojny, gdy państwa europejskie, a do pewnego stopnia także Stany Zjednoczone, ograniczyły wydatki na zbrojenia w myśl przyjętego paradygmatu, że na obszarze transatlantyckim nastał czas względnego bezpieczeństwa, co uzasadnia mniejszą aktywność nie tylko w nowych państwach, ale i w całym Sojuszu³. Po drugie, zaangażowanie USA w dwie długolet-

- 1 Centrum prowadzi szkolenia przygotowawcze do misji NATO i zatrudnia na stałe ok. 200 osób. Prowadzi Ćwiczenia Koalicyjnej Interoperacyjności Bojowej CWIX oraz Brilliant Joust, które przygotowują personel NATO do pracy w środowisku Crisis Establishment, Citadel Bonus i inne. Bierze w nich udział rotacyjnie od kilkuset do kilku tysięcy żołnierzy.
- 2 Niepowodzeniem zakończyły się natomiast starania o umieszczenie w Polsce głównej bazy samolotów bezzałogowych w ramach programu Allied Ground Surveillance (AGS). Zob. np. M. Wągrowska, *Wraz z tarczą – nowe dylematy w polityce bezpieczeństwa*, [w:] *Rocznik Strategiczny 2007/2008*, red. B. Balcerowicz i in., Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2008, s. 39.
- 3 Podobne założenia pojawiły się zresztą w przyjętej w grudniu 2003 r. przez Radę Europejską unijnej strategii bezpieczeństwa: *European Security Strategy – A Secure Europe in a Better World*, Council of the European Union, [Brussels] 2009: <<https://>

nie kampanie militarne – w Afganistanie od 2001 r. i w Iraku od 2003 – na długie lata odwróciło uwagę kolejnych amerykańskich administracji od zagrożeń, które pojawiły się w pobliżu traktatowego terytorium Sojuszu. Dopiero rok 2008 i atak Rosji na Gruzję, który po krótkiej fazie militarnej przeszedł do pełzającej borderyzacji, czyli przejmowania kolejnych części gruzińskiego terytorium przez separatystyczną Osetię Południową, oraz aneksja Krymu i rozniecenie konfliktu w Donbasie unaocznili państwom zachodnim, w tym USA, że zabezpieczenie wschodniej flanki jest absolutnie konieczne, by utrzymać wiarygodność gwarancji z art. 5 traktatu północnoatlantyckiego dla nowych członków Sojuszu, choć nie tylko⁴. Należy tu odnotować, że podczas cyklicznych i zakrojonych na dużą skalę ćwiczeń „Zapad” rosyjskie siły niejednokrotnie ćwiczyły scenariusze zarówno wojny konwencjonalnej, jak i ataku nuklearnego na Polskę. W obwodzie królewieckim rozmieszczono nowoczesne systemy rakietowe Iskander i S-400, rozwijając również zdolności antydostępowe A2/AD. Rosja zawiesiła też realizację traktatu o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie (CFE) oraz zawartego w 1987 r. układu o całkowitej likwidacji pocisków rakietowych krótkiego i średniego zasięgu – od 500 do 5500 km (INF). Kolejnym krokiem było wyposażenie rosyjskiej armii w pociski 9M729 (SSC-8) o zasięgu do 5500 km, co w 2018 r. odnotowano w deklaracji z posiedzenia Rady Północnoatlantyckiej w Brukseli. Ostatecznie konieczność militarnego wzmocnienia wschodniej flanki potwierdziła pełnoskalowa inwazja Rosji na Ukrainę w roku 2022. Od tego momentu Polska stała się głównym *hubem*, poprzez który transferowana jest pomoc wojskowa Zachodu dla Ukrainy, co potwierdza strategiczne znaczenie terytorium RP dla budowy odstraszania w NATO.

Już w roku 2014 ukazał się raport European Leadership Network, w którym autorzy wskazali na coraz częstsze wrogie interakcje pomiędzy

op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/do928657-af99-4552-ae84-1cbaaa864f96/> [dostęp: 10 I 2024]. O strategii NATO u progu ery zimnowojennej zob. R. Kupiecki, *Sila i solidarność. Strategia NATO 1949–1989*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2009, s. 288–301.

- 4 O tym i innych wnioskach po zajęciu Krymu zob.: M. Kofman i in., *Lessons from Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine*, RAND Corporation, Santa Monica 2017; R. S. Cohen, A. Radin, *Russia's Hostile Measures in Europe: Understanding the Threat*, RAND Corporation, Santa Monica 2019.

Rosją a Sojuszem Północnoatlantyckim⁵. W ciągu ośmiu miesięcy autorzy naliczyli ich aż 40, zarówno w przestrzeni powietrznej, jak i na morzu czy lądzie, w wielu przypadkach o charakterze wysoce prowokacyjnym. Ponadto mimo okresowych ograniczeń budżetowych przez kilka ostatnich lat Rosja stara się inwestować w potencjał technologiczny swoich sił zbrojnych, a po rozpęтaniu wojny na Ukrainie *gros* swoich wysiłków skierowała na sektory militarny i zbrojeniowy. Władze na Kremlu koncentrują się na profesjonalizacji armii i przezbrajaniu jej w nowoczesny sprzęt i choć sankcje nałożone po aneksji Krymu i napaści na Ukrainę znacznie nadwładliły zasoby budżetowe Moskwy, to nie ustaje ona w wysiłkach na rzecz pozyskiwania nowego sprzętu i uzbrojenia, korzystając również ze wsparcia Chin, Iranu i Korei Północnej. Rosja nadal jest w stanie zagrozić państwom wschodniej flanki, które najbardziej odczuwają skutki jej prowokacji militarnych. Sankcje jak dotąd jedynie okresowo spowalniają proces modernizacji rosyjskiego wojska, ale nie zatrzymują go, gdyż traktowany jest priorytetowo, a główny nacisk kładzie się na systemy obrony powietrznej, pociski samosterujące, bombowce, sieć radarów i systemy przeciwookrętowe⁶. Powoli słabnie przy tym powszechne przekonanie, że rosyjska przewaga ilościowa w sprzęcie może być łatwo przełamana dzięki przewadze technologicznej, gdyż w ostatnich latach państwa europejskie wytraciły dobre tempo modernizacji i wdrażania innowacyjnych technologii. Dopiero od niedawna europejscy sojusznicy, tacy jak Wielka Brytania czy Francja, zdecydowali się na przeznaczenie większych sum na rozwój przełomowych technologii (w tym systemów opartych na sztucznej inteligencji), które mogą dać istotną przewagę na przyszłym polu walki.

5 T. Frear, Ł. Kulesa, I. Kearns, *Dangerous Brinkmanship: Close Military Encounters between Russia and the West in 2014*, European Leadership Network, listopad 2014 (Policy Brief): <<https://www.europeanleadershipnetwork.org/wp-content/uploads/2017/10/Dangerous-Brinkmanship.pdf>> [dostęp: 16 II 2025].

6 Zob. np.: A. M. Dyner, *Nowe kierunki transformacji rosyjskich sił zbrojnych*, „Polska Zbrojna” [online], 13 I 2015 [dostęp: 13 II 2025]: <<http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/14745?t=Nowe-kierunki-transformacji-rosyjskich-sil-zbrojnych>>; też, *Nowy rosyjski program zbrojeniowy na lata 2018–2027 – znaczenie dla Polski i NATO*, „Polski Instytut Spraw Międzynarodowych” [online], 29 I 2018 [dostęp: 16 II 2025]: <<http://www.pism.pl/publikacje/komentarz/nr-7-2018#>>.

W obliczu powyższych przesłanek kolejne polskie rządy od wielu lat zabiegały o zwiększenie obecności amerykańskich sił na wschodniej flance NATO, w tym na terytorium Rzeczypospolitej.

Przesłanki negocjacyjne w sprawie dyslokowania na terytorium Polski amerykańskich jednostek – konteksty polityczny i wojskowy

W aspekcie militarnym najważniejszą przesłanką negocjacyjną na rzecz dyslokowania w Polsce amerykańskich jednostek wojskowych było założenie kolejnych rządów RP, że mają one największą zdolność do projekcji siły w skali globalnej, a zatem również największy potencjał do odstraszenia Rosji. W Japonii, w bazach na Honsiu i Okinawie wciąż służy prawie 50 tys. amerykańskich żołnierzy, a w Korei Południowej – ok. 28,5 tys. Po zakończeniu zimnej wojny liczba personelu wojskowego USA w europejskich bazach (głównie w Niemczech i Włoszech, a zatem daleko od wschodniej flanki) została zredukowana z ok. 350 tys. do ok. 100 tys., a znacznie wzrosła dopiero po napaści Rosji na Ukrainę⁷. Po 2006 r. amerykańskie siły zbrojne zlikwidowały również na terenie Europy ok. 100 obiektów wojskowych i wycofały większość ciężkiego sprzętu⁸. Na wartość stacjonowania amerykańskich jednostek jako gwarancji zapobieżenia konfliktowi o dużej skali i odstraszenia potencjalnego agresora (choć już nie uniknięcia czy eskalacji mniejszych napięć) wskazują m.in. opublikowane w ostatnich latach raporty RAND⁹.

7 Dane za: „U.S. Department of Defense” [online, dostęp: 16 II 2025]: <<https://www.defense.gov/>>.

8 Zob. *Evaluating Future U.S. Army Force Posture in Europe. Phase I Report*, Center for Strategic & International Studies, Lanham i in. 2016: <http://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/160203_Hicks_ArmyForcePosture_Web.pdf>; *Evaluating Future U.S. Army Force Posture in Europe. Phase II Report*, Center for Strategic & International Studies, Lanham i in. 2016: <chrome-extension://efaidnbmninnipcbajpcgglefindmkaj/https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/160712_Samp_ArmyForcePostureEurope_Web.pdf>.

9 A. O'Mahony i in., *U.S. Presence and the Incident of Conflict*, RAND Corporation, Santa Monica 2018: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1900/RR1906/RAND_RR1906.pdf> [dostęp: 16 II 2025].

Na konieczność wsparcia polskich sił zbrojnych poprzez rozmieszczenie na terytorium RP jednostek amerykańskich zwrócili uwagę m.in. autorzy Strategicznego Przeglądu Obronnego (dalej: SPO), podkreślając, że „przyjęta została realistyczna ocena sytuacji międzynarodowej”¹⁰. Jeszcze w SPO z 2011 r. oceniano, że ryzyko wybuchu konfliktu o dużej skali jest znikome. W SPO z 2016 r. za największe zagrożenie uznane zostały natomiast mocarstwowa i asertywna polityka Rosji oraz niestabilność w najbliższym sąsiedztwie: na Ukrainie, Białorusi, Kaukazie oraz w Mołdawii. Autorzy dokumentu założyli, że w ciągu najbliższych piętnastu lat Rosja może się dopuścić kolejnej eskalacji wojskowej przeciwko któremuś z tych państw, co niesłoby również konsekwencje dla Polski. Jako spodziewane czynniki potencjalnie odciągające uwagę sojuszników od zagrożeń dla bezpieczeństwa wschodniej flanki zostały tam wskazane kolejne fale migracji Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej, międzynarodowy terroryzm oraz problemy wewnętrzne NATO i UE.

W SPO zapowiedziano przede wszystkim zwiększenie liczebności polskiej armii do ponad 200 tys. żołnierzy w ciągu ośmiu lat, a więc jej podwojenie (obecnie celem jest już 300 tys. żołnierzy¹¹). Wydatki na obronność miały zaś osiągnąć poziom 2,5 proc. PKB do roku 2030, ale wojna na Ukrainie wymusiła przyspieszenie realizacji tego założenia, a nawet zwiększenie celu do ponad 4 proc. PKB w 2024 r. Wojsko Polskie ma dzięki temu stać się w ciągu piętnastu lat jedną z najliczniejszych i najnowocześniejszych armii w Europie. Głównym celem jest budowa zdolności A2/AD, które pozwolą zatrzymać agresję nieprzyjaciela na granicy państwa i zadać mu takie straty, by agresja stała się nieopłacalna. U podstaw tej koncepcji leży założenie, że obrona jest skuteczniejszą formą prowadzenia wojny niż atak, ponieważ strona broniąca się lepiej zna teren, prowadzi działania bliżej zaplecza logistycznego i może pełniej zmobilizować swój potencjał. Jak

10 *Strategiczny Przegląd Obronny. Prezentacja pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej ds. strategicznego przeglądu obronnego*, Ministerstwo Obrony Narodowej, [Warszawa] 2016: <https://www.zut.edu.pl/fileadmin/pliki/abi/2017/27/STRATEG._PRZEGL%C4%84D_OBRONNY-PREZENTACJA.pdf> [dostęp: 21 VII 2025]. Zob. też: *Koncepcja Obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, Ministerstwo Obrony Narodowej, maj 2017: <<https://www.gov.pl/attachment/78e14510-253a-4b48-bc31-fd11db898ab7>> [dostęp: 10 I 2024].

11 Jeśli nie zaznaczono inaczej, dane za: „Ministerstwo Obrony Narodowej” [online, dostęp: 16 II 2025]: <www.mon.gov.pl>.

zaznaczają autorzy *Przeglądu*, model ten jest optymalny i pozwoli Polsce na „odgrywanie roli zwornika Sojuszu Północnoatlantyckiego na wschodniej flance” oraz umocnienie roli sił zbrojnych RP w NATO¹².

Zapowiedzi te były istotnym argumentem w negocjacjach z Amerykanami, zważywszy, że kolejne administracje w Białym Domu, zwłaszcza ta kierowana przez Donalda Trumpa, wywierają coraz większą presję na europejskich sojuszników, wykazując ich zaniedbania w obronności. Rząd RP słusznie zakładał większą skłonność Amerykanów do dyslokowania nad Wisłą swoich sił zbrojnych w obliczu gotowości Warszawy do podejmowania działań na rzecz wspólnej obrony, a nie tylko chęci konsumowania wysiłków USA.

W analizie zagrożeń istotna była również wskazana w SPO niekorzystna sytuacja demograficzna Polski, przez którą w perspektywie piętnastu lat siły zbrojne będą się musiały mierzyć z wyzwaniem rekrutacyjnym. Fizyczna obecność amerykańskich wojsk będzie więc znaczącym wzmocnieniem bezpieczeństwa Rzeczypospolitej.

Kolejną istotną przesłanką negocjacyjną jest bez wątpienia zapowiedziany w SPO szeroki program modernizacji technicznej Wojska Polskiego oraz planowanych zakupów sprzętu i uzbrojenia – obrony przeciwlotniczej i przeciwrakietowej, dalekosiężnej artylerii i wojsk rakietowych, śmigłowców szturmowych, środków walki radioelektronicznej i cybernetycznej, okrętów podwodnych czy samolotów bojowych piątej generacji. Wiele z tych zakupów – systemy obrony przeciwrakietowej Wisła i rakietowe HIMARS, myśliwce F-35 czy śmigłowce bojowe Apache – to kontrakty z firmami amerykańskimi, co potwierdza wolę umacniania więzi polsko-amerykańskich w obszarze obronności.

Ważnym argumentem w rozmowach z USA była wreszcie zapowiedź ścisłej współpracy Polski z krajami regionu, szczególnie na wschodniej flance Sojuszu i w ramach B9. Państwa bałtyckie, Grupę Wyszehradzką i Rumunię wymieniono jako naturalnych partnerów, których łączy z Polską wspólnota celów i zagrożeń. Nie od dziś wiadomo, co pokazała np. historia powstania Grupy Wyszehradzkiej, że amerykańskie poparcie łatwiej uzyskać, wykazując wolę współpracy regionalnej, która oznacza projekcję odstraszania na większym obszarze.

12 *Koncepcja Obronna...*

Kontekst amerykański

Po zakończeniu zimnej wojny Stany Zjednoczone nieustannie wspierały dążenia Polski do członkostwa w NATO, choć na początku lat dziewięćdziesiątych, po rozwiązaniu Układu Warszawskiego, nie brano pod uwagę dyslokowania amerykańskich wojsk w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Od razu jednak doszło do współpracy sił specjalnych, a Stany Zjednoczone odegrały kluczową rolę w utworzeniu polskich sił specjalnych, w tym jednostki GROM. Amerykańscy inspektorzy pomagali również w procesie dostosowywania się Polski do reguł OBWE. Z upływem lat stosunki dwustronne były coraz bardziej intensywnie, co przełożyło się na wydane wsparcie Waszyngtonu dla starań Polski o członkostwo w NATO. Trend ten utrzymywał się również później, np. w okresie dwóch kadencji George'a Walkera Busha. Od 2001 r. Stany Zjednoczone skoncentrowane były na globalnej wojnie z terroryzmem, do której zaliczano interwencję zbrojną w Iraku, a polscy żołnierze wzięli w niej czynny udział. Od 2005 r. trwały zaś rozmowy na temat rozmieszczenia w Polsce bazy GBI, którą ostatecznie zastąpiły instalacje Aegis Ashore SM-3 IIA w Redzikowie¹³.

Po ataku terrorystycznym na World Trade Center Warszawa bezwarunkowo wsparła Waszyngton w potępieniu tego aktu, a przedstawiciele polskiego rządu opowiedzieli się na forum Rady Północnoatlantyckiej za przywołaniem art. 5 traktatu północnoatlantyckiego. Polska wzięła czynny udział w formowaniu koalicji Global War on Terror, wysyłając żołnierzy na operację w Afganistanie – najpierw w 2001 r. wsparła interwencję kontyngentem sił specjalnych bezpośrednio po ataku, a potem w ramach kolejnych rotacji natowskich kontyngentów ISAF (do 2014 r.) i Resolute Support (od 2014 r.)¹⁴. W 2003 r. polski kontyngent sił specjalnych wzięł również udział w amerykańskiej operacji w Iraku, a później przez wiele lat polscy żołnierze uczestniczyli w operacji stabilizacyjnej, dowodząc w strefie południowo-centralnej¹⁵. Współpraca wojskowa stała się też przyczynkiem

13 Zob. B. Górka-Winter, *Długa droga do tarczy*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2009.

14 B. Górka-Winter, Ł. Kulesa, *From Follower to Leader – Polish Engagement in Afghanistan*, [w:] *Statebuilding in Afghanistan: Multinational Contributions to Reconstruction*, ed. N. Hynek, P. Marton, Routledge 2011.

15 Zob. np. Ł. Kulesa, *Zaangażowanie Polski w stabilizację Iraku*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2005, s. 171–180.

do intensywnych kontaktów politycznych, czego przejawem było m.in. pięć wizyt prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego w Białym Domu w latach 2002–2005. Administracja Busha doceniła wreszcie wysiłki Polski na rzecz pomarańczowej rewolucji na Ukrainie oraz bezwarunkowe poparcie dla operacji Iraku.

Po agresji Federacji Rosyjskiej na Gruzję w 2008 r. i na Ukrainę w 2014 oraz 2022 stało się jasne, że państwa wschodniej flanki NATO będą się mierzyć z rosnącym zagrożeniem, a Stany Zjednoczone nie mogą koncentrować się wyłącznie na kwestiach wojny z terroryzmem i kierunku azjatyckim po zwrocie ogłoszonym przez administrację Baracka Obamy. Najlepszym dowodem ponownego przekierowania znacznej części uwagi USA na wschodnią flankę NATO po wielu latach akcentowania konieczności inwestowania w rozbudowę potencjału militarnego na kierunku azjatyckim było utworzenie Europejskiej Inicjatywy Odstraszania¹⁶. W *National Security Strategy* z 2017 r. oraz *National Defence Strategy* z 2018 i 2022 wskazano, że Rosja stanowi obok Chin istotne zagrożenie dla bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych oraz ich sojuszników¹⁷. Dokument z 2018 r. podkreśla, że obecność wojsk amerykańskich w Polsce pozwoli na wzmocnienie relacji dwustronnych oraz wiarygodne odstraszanie Rosji na wschodniej flance NATO.

Ustanowienie Europejskiej Inicjatywy Odstraszania

Po agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w 2014 r. administracja USA ustanowiła mechanizm Europejskiej Inicjatywy Wzmocnienia (European Reassurance Initiative, a po 2017 r. European Deterrence Initiative –

16 Zob. A. Kacprzyk, *U.S. Military Presence in Central and Eastern Europe: Consequences for NATO Strategic Adaptation, Deterrence and Allied Solidarity*, The Polish Institute of International Affairs, Warsaw 2015: <<https://www.files.ethz.ch/isn/193644/US-Military-Presence-in-Central-and-Eastern-Europe.pdf>> [dostęp: 16 II 2025].

17 *National Security Strategy of the United States of America*, The White House, Washington, December 2017: <<https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>> [dostęp: 21 VII 2025]; *Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America Sharpening the American Military's Competitive Edge*, U.S. Department of Defense, Washington 2018: <<https://media.defense.gov/2020/May/18/2002302061/-1/-1/1/2018-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-SUMMARY.PDF>> [dostęp: 21 VII 2025]; *2022 National Defense Strategy of the United States of America Including the 2022 Nuclear Posture Review and the 2022 Missile Defense Review*, U.S. Department of Defense, Washington 2022: <<https://apps.dtic.mil/sti/trecms/pdf/AD1183539.pdf>> [dostęp: 21 VII 2025].

Europejskiej Inicjatywy Odstraszania). Choć początkowo miała ona funkcjonować przez rok, finansowana jest nieprzerwanie od roku fiskalnego 2015, a amerykański rząd zainwestował już w ten cel ok. 35 mld dol.¹⁸ Początkowo inicjatywa zasilona została budżetem 1 mld dol., ale pod koniec prezydentury Baracka Obamy osiągnął on 3,4 mld. Donald Trump, który objął urząd prezydenta w 2017 r., początkowo zwiększył środki do 4,8 mld dol., a następnie do 6,5 mld w roku fiskalnym 2019. Obecnie roczny budżet EDI liczy ok. 3 mld dol.¹⁹

Celem inicjatywy jest zbudowanie w Europie wspólnych zdolności odstraszania i obrony przed rosyjską agresją poprzez amerykańskie inwestycje. Istotny jest tu fakt, że EDI funkcjonuje w ramach mechanizmu finansowania działań wojennych poza USA (*overseas contingency operations* – OCO), co oznacza, że np. zwiększenie środków na jej potrzeby nie wymaga cięć w innych obszarach wojskowego budżetu USA. Mimo wielu zastrzeżeń Kongres wyraził ponadpartyjną zgodę na ten mechanizm, a jego najważniejszą zaletą jest przewidywana stabilność finansowania.

Główne obszary aktywności i cele EDI to:

1. zwiększona obecność amerykańskich sił rotacyjnych zdolnych do odstraszania i reagowania w całej Europie;
2. ćwiczenia i szkolenia zwiększające gotowość oraz interoperacyjność sojuszników i partnerów;
3. składowanie sprzętu na wypadek konieczności rozmieszczenia dodatkowych sił;
4. rozbudowa infrastruktury wspierającej wymogi obronne i zdolności odstraszania;
5. budowa partnerstwa umacniającego zdolność sojuszników i partnerów do wspólnej obrony²⁰.

18 *European Deterrence Initiative*, United States Government Accountability Office, Washington 2023: <<https://www.gao.gov/assets/gao-23-105619.pdf>> [dostęp: 16 II 2025].

19 Tamże.

20 *The European Deterrence Initiative: A Budgetary Overview*, „In Focus. Congressional Research Service”, 1 VIII 2021: <<https://fas.org/sgp/crs/natsec/IF10946.pdf>> [dostęp: 16 II 2025]. Zob. również: M. Shevin-Coetzee, *European Deterrence Initiative*, Center for Strategic and Budgetary Assessments, Washington 2019: <<https://csbaonline.org/research/publications/the-european-deterrence-initiative/publication/1>> [dostęp: 16 II 2025].

Amerykańska armia dokonuje w ramach inicjatywy rotacyjnego dyslokowania brygad zmechanizowanych i lotnictwa w Polsce, Litwie, Łotwie i Estonii (np. w postaci dodatkowych myśliwców F-15 czy F-22 Raptor w ramach misji „Baltic Air Policing”) i wysyła dodatkowe patrole okrętów marynarki wojennej na Morze Czarne. Ponad 250 mln dol. przeznaczone zostało na wzmocnienie baz w Europie i zwiększenie możliwości szkoleniowych (European Activity Set w państwach bałtyckich). Część funduszy Departamentu Stanu przeznaczono również na pomoc wojskową dla takich państw jak Ukraina, Gruzja czy Mołdawia. Ostatecznie amerykańskie wysiłki przybrały postać operacji „Atlantic Resolve”, będącej kontrybucją Stanów Zjednoczonych we wzmocnienie mechanizmu odstraszania NATO, w ramach której wojska z baz w USA i Europie przybywają na ćwiczenia na wschodnią flankę. Największy odsetek środków przeznaczany jest na obecność wojskową USA w Europie i rozmieszczenie dodatkowej ciężkiej brygady BCT, co daje w sumie obecność w Europie trzech amerykańskich brygad liczących po 4–5 tys. żołnierzy²¹. Już w 2017 r. EUCOM poinformował, że USA rozpoczną wzmacnianie swych sił lądowych na Starym Kontynencie ciągłym rotacyjnym przenoszeniem tam brygad pancernych. Decyzja o rozmieszczeniu pełnej brygady pancernej ze zdolnością do działań bojowych oraz o rozlokowaniu sprzętu dla następnej brygady ma być dowodem realizacji polityki odstraszania poprzez realne zwiększenie potencjału bojowego. Siły te mają się charakteryzować zdolnością wejścia w rejon działań w krótkim czasie, a nie tylko ubezpieczania czy wspierania poprzez demonstrowanie obecności niewielkich jednostek, które choć odgrywają bardzo istotną rolę szkoleniową, mają niewielkie znaczenie operacyjne.

Oprócz rotacyjnej obecności pancernych brygadowych grup bojowych i brygadowego lotnictwa bojowego w ramach operacji „Atlantic Resolve” dokonują się: wzmocnienie zdolności wywiadowczych, obserwacyjnych i rozpoznawczych (ISR), rozbudowa zintegrowanej obrony powietrznej

21 Po wybuchu pełnoskalowej wojny na Ukrainie liczba ta zwiększyła się do sześciu zespołów brygadowych. Więcej na temat dodatkowej obecności USA w Europie po roku 2022 zob. A. Kacprzyk, *Zwiększona obecność USA w Europie*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa, 10 VI 2022 (Biuletyn, 95): <[https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%2095%20\(2514\)%2010%20czerwca%202022%20r.pdf](https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%2095%20(2514)%2010%20czerwca%202022%20r.pdf)> [dostęp: 16 II 2025].

i raketowej, ćwiczenia wzmacniające interoperacyjność i zdolność odstraszenia, składowanie dodatkowego sprzętu na zasadzie wcześniejszego rozmieszczania; kontynuacja działań wspierających, jak natowska ochrona nieba i „Theater Security Packages” (rozmieszczanie w Europie sprzętu i personelu lotnictwa USA w ramach wsparcia operacji „Atlantic Resolve”); dalsze rozmieszczanie sprzętu na wypadek operacji powietrznych w ramach planów regionalnych; rozbudowa infrastruktury lotnisk oraz wcześniejsze rozmieszczanie sprzętu i sił wsparcia w krajach NATO.

Marynarka Wojenna USA rozbudowuje zaplecze pola walki, dokonuje wcześniejszego rozmieszczania sprzętu do zwalczania okrętów podwodnych, zwiększa środki do zwalczania min powierzchniowych, a także planuje i projektuje rozbudowę infrastruktury w krajach NATO w związku ze wspólnymi operacjami wymagającymi przyjęcia i przygotowania personelu oraz sprzętu do działań operacyjnych. Korpus Piechoty Morskiej USA zwiększa rotacyjną obecność na obszarze całego teatru działań, czemu towarzyszy zwiększenie bazy materiałowej. W ramach szeroko rozumianych działań obronnych wspierane są zaś wielonarodowe ćwiczenia NATO pod egidą Dowództwa Europejskiego Stanów Zjednoczonych (takie jak „Defender”), udział amerykańskich żołnierzy w ćwiczeniach natowskich sił szybkiego reagowania oraz finansowanie wielonarodowego systemu wymiany informacji.

Jedną z największych pozycji budżetowych są wydatki na ćwiczenia i szkolenia, a następnie prepozycjonowanie sprzętu wojskowego i jego utrzymanie (Army Prepositioned Stock – APS), by zapewnić błyskawiczny dostęp do tych zasobów w razie wybuchu konfliktu zbrojnego, bez konieczności przetrzymywania go wraz z żołnierzami z baz w USA. APS wymaga odbudowy, gdyż po zakończeniu zimnej wojny wiele magazynów zlikwidowano wraz z wycofywaniem się amerykańskich jednostek z Europy. Stany Zjednoczone dyslokują w nich m.in. czołgi, ciężką artylerię i amunicję. Obecnie APS znajdują się nie tylko na terytoriach sojuszników z zachodu Europy, ale również na flance wschodniej.

Istotną pozycją w budżecie jest rozbudowa infrastruktury lotnisk wojskowych i baz, szczególnie w krajach Europy Wschodniej, co w razie wybuchu konfliktu pozwoli na szybkie przyjęcie wsparcia w postaci kontyngentów żołnierzy. Przewidziano w nim również wsparcie procesu budowy odporności państw partnerskich poprzez tworzenie konkretnych zdolności, jak A2/AD, środki walki elektronicznej czy drony bojowe.

Wszystkie wdrażane od 2015 r. inicjatywy pokazują, że oprócz gwarancji udzielenia pomocy sojusznikom przez USA (*reassurance*) kładzie się nacisk na budowanie przez nie we współpracy z amerykańskimi partnerami wiarygodnego komponentu odstraszania i odporności (*resilience*), który ma zniechęcić Federację Rosyjską do podejmowania agresywnych działań wobec NATO. Jak podkreślają przedstawiciele amerykańskiej administracji, odpowiadając na zastrzeżenia ze strony Kremla, działania podejmowane w ramach EDI mają naturę defensywną, a ich celem jest pokazanie zdolności do odpowiedzi w razie zagrożenia, nie zaś prowokowanie Rosji.

W Polsce środki z EDI wykorzystane zostały głównie na inwestycje w prepozycjonowanie sprzętu i amunicji, modernizację baz i infrastruktury wojskowej, zwiększenie liczby ćwiczeń i szkoleń wojskowych między sojusznikami, budowę i remontowanie koszar, składów amunicji, linii kolejowych czy stołówek dla żołnierzy. Dodatkowo w trakcie negocjacji dotyczących większej bilateralnej współpracy z USA w zakresie stacjonowania amerykańskich żołnierzy na terytorium Polski rząd Rzeczypospolitej zobowiązał się do przeznaczenia 1,5–2 mld dol. na budowę wspólnych obiektów wojskowych oraz inwestycje w infrastrukturę ułatwiającą przerzut amerykańskich sił na polskie terytorium²².

Bilateralny kontekst negocjacji

Dlaczego wzmocnienie obecności amerykańskich wojsk na wschodniej flance NATO, w tym w Polsce, nabrało tak istotnego znaczenia u progu XXI w.? Powody można by mnożyć. Bez wątpienia Sojusz Północnoatlantycki, ale także UE, zmagają się obecnie z licznymi palącymi wyzwaniami, a przy tym stoi w obliczu bezprecedensowego kryzysu przywództwa. Kluczowym decydom politycznym zdarza się otwarcie kwestionować efektywność i sens działań NATO, a nawet jego istnienia w dotychczasowej formie²³. Już

22 P. Skutecki, *Interpelacja nr 23174 do ministra obrony narodowej w sprawie utworzenia bazy amerykańskiej dywizji pancerniej w Bydgoszczy*, „Sejm Rzeczypospolitej Polskiej” [online], 19 VI 2018 [dostęp: 5 V 2025]: <<https://sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=362465B7&view=1>>.

23 Na brak silnego przywództwa zwracał również uwagę raport konferencji monachijskiej, w którym podkreślono, że zachodni liderzy prezentują zupełnie odmienne wizje rozwiązania problemów międzynarodowych (kwestii umowy z Iranem, budowy gazociągu Nord Stream 2, sposobu kooperacji z Rosją itp.). „Dziś trudno

w pierwszych miesiącach urzędowania w Białym Domu Donald Trump zaatakował sojuszników w kwestii podziału obciążeń finansowych pomiędzy państwami i kwestionował sens obrony niektórych z nich oraz zasadę solidarności sojuszniczej. W obecnej kadencji ucieka się do podobnej retoryki. Zupełnie niespodziewanie krytyczny stosunek do NATO wyrażali jednak również Emmanuel Macron, kwestionując potencjał NATO do przetrwania w obecnym środowisku bezpieczeństwa i jego intelektualną niemoc („*brain death*”), czy Recep Tayyip Erdoğan, zawierając sojusze z państwami podważającymi zachodni system wartości, jak Rosja i Chiny, i kupując od nich sprzęt wojskowy. Podobne procesy dezintegracyjne trawią Unię Europejską. Zakończony proces *brexitu* pokazał, że nawet dobrze ugruntowanych struktur nie można przyjmować za pewnik, a odpowiedź na wyzwania nowego środowiska bezpieczeństwa nie może być tylko techniczna (dostosowanie struktur wojskowych, podniesienie wydatków na obronę, implementacja nowych technologii), ale musi obejmować konkretne rozwiązania polityczne. Dynamika zmian w tej ostatniej sferze jest prawdopodobnie większa niż w jakimkolwiek innym momencie po zakończeniu zimnej wojny. Mimo ostatniego *boomu* inicjatyw w obu organizacjach (intensywnego wzmacniania wojsk NATO na wschodniej flance i inicjatywy 4×30 wraz ze znacznym zintensyfikowaniem w UE działań w ramach wydatków na zbrojenia), które niosą ważną obietnicę wzmocnienia obydwu filarów europejskiego bezpieczeństwa, konieczne są dalsze rozważania na temat trwałości tych wysiłków. Muszą one uwzględniać rosnący potencjał poszczególnych państw, a także inicjatyw regionalnych, które mogą się okazać kluczowe dla budowy odporności Europy na różnego rodzaju negatywne zjawiska.

Nie będzie przesadą stwierdzenie, że ogromną rolę w rozwoju koncepcji obecności amerykańskich wojsk w Polsce, zanim temat ten pojawił się w oficjalnej agendzie rządowej, odegrał szereg *think tanków* zajmujących się obronnością i bezpieczeństwem. Już w 2012 r. analitycy Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych i Center for European Policy Analysis

uniknąć wrażenia, że Zachód jest w odwrocie” – piszą autorzy raportu i zwracają uwagę, że organizacje międzynarodowe takie jak NATO i Unia Europejska coraz słabiej radzą sobie ze współczesnymi wyzwaniami. *Westlessness. Munich Security Report 2020*, Munich Security Conference, Munich 2020: <https://securityconference.org/assets/user_upload/MunichSecurityReport2020.pdf> [dostęp: 16 II 2025].

opracowali analizę przedstawiającą możliwe scenariusze rozwoju zagrożeń dla NATO, w tym wschodniej flanki²⁴. Dostrzegając znaczne obciążenia Sojuszu związane z prowadzoną od lat operacją w Afganistanie, zwiększenie amerykańskiej obecności na teatrze odległym od Europy i kilka innych uwarunkowań, wyciągnięto wnioski wskazujące na potencjalne osłabienie bezpieczeństwa państw Europy Środkowej i Północnej. W ślad za tym sformułowanych zostało kilka potencjalnych scenariuszy, których prawdopodobieństwo wystąpienia określono jako wysokie.

Scenariusz pierwszy, nazwany potrząsaniem szabelką (*saber rattling*), przewidywał, że władze Federacji Rosyjskiej będą cyklicznie zastraszać państwa NATO, a przede wszystkim Polskę, rozmieszczaniem dodatkowych systemów rakietowych w obwodzie królewieckim, jeśli będą podejmowały istotne wysiłki na rzecz modernizacji swoich sił zbrojnych oraz pozyskiwały sprzęt i uzbrojenie, w szczególności systemy obrony przeciwrakietowej. Drugi dotyczył rozbijania jedności sojuszników w sytuacji, gdy mieliby prezentować wspólne stanowisko w jakiejś kwestii, poprzez wywieranie na nich przez Rosję presji wojskowej. Kolejny odnosił się do potencjalnego rozłania się na Europę konfrontacji militarnej z innego regionu (np. Arktyki), a ostatni – do możliwości wystąpienia konfliktu o dużej skali wedle ćwiczonego przez siły Federacji Rosyjskiej scenariusza „Zapad” (w większości opracowań uznano go jednak za najmniej prawdopodobny). Raport zawierał też rekomendacje dotyczące zwiększenia potencjału odstraszania NATO oraz większego nasycenia terytoriów nowych członków infrastrukturą obrony przeciwrakietowej.

Powyższe scenariusze dały impuls do dalszych przedsięwzięć analitycznych, które przybrały formę symulacji i gier wojennych. W kilku edycjach gry strategicznej wzięli udział analitycy i eksperci z Polski i USA oraz przedstawiciele administracji rządowej, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Obrony Narodowej, Sztabu Generalnego i innych podmiotów. Dały one podstawę do sporządzenia wielu raportów, w których zaproponowano różnego rodzaju rozwiązania mające na celu wzmocnienie wschodniej flanki. Koncentrowały się one nie tylko na rozpoznaniu potencjalnych scenariuszy konfliktu na szeroko rozumianej flance wschodniej, ale

24 Zob.: P. B. Doran i in., *Military Challenges to the Security of North Central Europe 2014–2024*, The Polish Institute of International Affairs, Center for European Policy Analysis, 2012 (Issue Brief), w archiwum autorki.

również na określeniu pożądanych kierunków rozwoju polskich sił zbrojnych w kontekście przemian zachodzących w NATO (zwłaszcza w sytuacji utraty niektórych kluczowych zdolności przez sojuszników), a w szczególności w Stanach Zjednoczonych ze względu na ich największe możliwości projekcji siły poza własnym terytorium. Dla procesu negocyjacyjnego istotny był również przygotowany na posiedzenie Rady Północnoatlantycznej w 2016 r. nieoficjalny dokument rządu RP w sprawie postulatów wojskowych, w którego tworzeniu główną rolę odegrał Sztab Generalny.

Konieczność ochrony wschodniej flanki NATO coraz częściej artykułowana była również w raportach amerykańskich ośrodków analitycznych²⁵. W 2019 r. ukazała się poświęcona temu zagadnieniu publikacja Center for Strategic and Budgetary Assessments²⁶. Polskę, wobec jej uwarunkowań geograficznych i największych zdolności wojskowych na wschodniej flance, określono w nim jako kluczowy element odstraszenia w regionie i jego ewentualnej obrony. Wskazane zostało również, w jaki sposób polsko-amerykańska współpraca w sferze obronności może się przyczynić do wzmocnienia tych dwóch elementów. W raporcie CSBA założono, że potencjalna agresja Rosji w regionie najprawdopodobniej skierowana będzie przeciwko państwom bałtyckim (łącznie z okupacją ich terytoriów), co uwikła NATO w konflikt²⁷. Oznacza to, że zwiększenie amerykańskiej obecności w regionie jest konieczne, by nie dopuścić do realizacji takiego scenariusza, a jeśli nie da się go uniknąć, to celem sojuszników powinno być zmniejszenie konsekwencji rosyjskiej agresji i znaczne ograniczenie jej korzyści z tego rodzaju działań. W takim kontekście istotna jest kondycja polskich sił zbrojnych, ale również infrastruktury, by pozwoliła na przyjęcie niezbędnego wsparcia sojuszniczego. W raporcie podkreśla się, że w celu ogranicze-

25 Zob. np. D. A. Shlapak, M. W. Johnson, *Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank: Wargaming the Defense of the Baltics*, RAND Corporation, Santa Monica 2016; B. Hodges, J. Bugajski, P. B. Doran, *Securing the Suwalki Corridor: Strategy, Statecraft, Deterrence, and Defense*, Center for European Policy Analysis, Washington 2018.

26 B. Fabian i in., *Strengthening the Defense of NATO's Eastern Frontier*, Center for Strategic and Budgetary Assessments, Washington 2019.

27 O rosyjskich interesach wojskowych w regionie Bałtyku zob. P. Forsstrom, *Russian Military Interests in the Baltic Region in Light of the Crimean Operation and the Development of the Perceptions in the Military Sphere*, [w:] *The Russian Military in Contemporary Perspective*, ed. S. J. Blank, Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press, September 2019.

nia możliwości rosyjskiego manewru Stany Zjednoczone powinny na stałe dyslokować w Polsce dowództwo dywizyjne, a w Niemczech – dowództwo korpusu. Nad Wisłą powinny dodatkowo stacjonować zestawy rakietowe dalekiego zasięgu, zestawy obrony przeciwrakietowej i przeciwlotniczej, a także wszelkie instalacje, które w razie potrzeby ułatwią przerzut ciężkiej pancernej brygadowej grupy bojowej (ABCT), oraz APS. Stany Zjednoczone powinny być zasadniczo przygotowane do szybkiego przetransportowania swoich jednostek do Europy w ciągu dni (*in matter of days*). Raport zakłada, że w Polsce powinny stacjonować m.in. dwie ciężkie brygady, batalion piechoty Stryker, zestawy artylerii DIVARTY, batalion SHORAD i brygada wzmocnienia.

W ciągu ostatniej dekady Polska i Stany Zjednoczone związały się szeregiem umów bilateralnych, które stanowią podstawę współpracy w wielu dziedzinach. Są to przede wszystkim:

1. *Deklaracja w sprawie współpracy strategicznej między Rzeczpospolitą Polską a Stanami Zjednoczonymi Ameryki z 2008 r.*, która zakłada prowadzenie dialogu strategicznego oraz powołanie i prace stałych mechanizmów konsultacyjnych – Grupy Konsultacyjnej ds. Współpracy Strategicznej i Grupy Wysokiego Szczebla ds. Obronnych;

2. *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki dotycząca rozmieszczenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej antybalistycznych obronnych rakiet przechwytyjących z 20 sierpnia 2008 r.* (wraz z protokołem zmieniającym z 2010 r.);

3. *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki o statusie sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych Ameryki na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej* podpisana 11 grudnia 2009 r. w Warszawie (*SOFA Supplemental*) wraz z porozumieniami wykonawczymi;

4. *Memorandum o porozumieniu między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki o wzajemności w ramach zamówień obronnych* podpisane 27 sierpnia 2011 r. w Waszyngtonie i 8 września w Warszawie.

Już w 2016 r. na posiedzeniu Rady Północnoatlantyckiej w Warszawie postanowiono o rotacyjnej obecności czterech batalionowych grup bojowych na wschodniej flance NATO (*enhanced forward presence* – EFP). W tym samym czasie zapadły polsko-amerykańskie uzgodnienia dotyczące rotacji brygady pancernej (lądowy odpowiednik grupy lotniskowcowej). W późniejszym czasie nadano tej obecności charakter stały, zwiększono liczebność personelu

i sprzętu oraz dodano kluczowe zdolności. To zestaw, który ma umożliwić szybką integrację sił wielkości dywizji w przypadku wybuchu konfliktu.

18 września 2018 r. podpisano założenia polsko-amerykańskiej deklaracji pt. *Obrona wolności i budowanie dobrobytu poprzez polsko-amerykańskie partnerstwo strategiczne*, a 12 czerwca 2019 r. – uszczegóławiając ją *Wspólną deklarację o współpracy obronnej w zakresie obecności sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych Ameryki na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*. W 2020 r. zawarta została zaś *Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Stanów Zjednoczonych Ameryki o wzmocnionej współpracy obronnej*²⁸.

Dodatkowe rozmowy na szczeblu ministerialnym pozwoliły na uzgodnienie większości lokalizacji zwiększonej trwałej obecności wojsk USA w Polsce. Deklaracja podpisana we wrześniu 2019 r. w Waszyngtonie przez prezydentów obu państw potwierdza trwałą obecność 4,5 tys. amerykańskich żołnierzy nad Wisłą i zapowiada przysłanie kolejnego 1 tys. (po wybuchu wojny na Ukrainie ich liczba zwiększyła się do 10 tys.). Dokument ten przewiduje również sformowanie w Polsce amerykańskiego dowództwa na szczeblu dywizji, utworzenie eskadry zdolnych do przenoszenia sprzętu rozpoznawczego i uzbrojenia bezzałogowych statków powietrznych MQ-9 Reaper, zaplecza dla sił specjalnych USA, a także budowę infrastruktury wsparcia dla pancernej brygadowej grupy bojowej, brygady lotnictwa bojowego i batalionu wsparcia logistycznego. Ponadto już we wrześniu 2019 r. uzgodniono lokalizacje dla dodatkowych oddziałów amerykańskich wojsk w Polsce, wśród których są m.in. Wrocław, Łask i Lubliniec. We Wrocławiu-Strachowicach stworzona została siedziba lotniczej bazy załadunkowo-rozładunkowej, Łask wyznaczono na bazę eskadry bezzałogowych statków powietrznych Sił Powietrznych USA, a w Powidzu dyslokowano brygadę lotnictwa bojowego oraz batalion bojowego wsparcia logistycznego. Obiekty sił specjalnych znalazły się natomiast w Powidzu i Lublińcu, a siedziba wysuniętego dowództwa dywizyjnego oraz grupy wsparcia Sił Lądowych USA – w Poznaniu.

W deklaracji z września 2019 r. podkreślono również, że oba państwa kontynuują wzmacnianie relacji strategicznych i obronnych, „które poprawiają nasze wzajemne bezpieczeństwo oraz bezpieczeństwo Organizacji Traktatu

28 Teksty wszystkich umów dostępne są na stronie internetowej ambasady USA w Polsce: „U.S. Embassy & Consulate in Poland” [online, dostęp: 16 II 2025]: <<https://pl.usembassy.gov/>>.

Północnoatlantyckiego”, a także „wolę dążenia do zawarcia międzynarodowych umów i porozumień niezbędnych do realizacji zwiększonej współpracy w zakresie infrastruktury oraz współpracy obronnej, w tym usprawnienia funkcjonowania sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych w Polsce”²⁹.

Obecność amerykańskich jednostek wojskowych na terytorium Polski

Na początku 2025 r. siły zbrojne USA w Polsce obejmują: dowództwo dywizyjne, ciężką pancerną brygadową grupę bojową (ABCT), batalion Stryker z 2 pułku kawalerii (w ramach grupy bojowej EFP) oraz jednostki wsparcia bojowego³⁰. Amerykańscy żołnierze wykonują zadania w wielu lokalizacjach, częściowo w ramach NATO, a częściowo w formule bilateralnej. Ich dyslokacja w Polsce przedstawia się następująco:

1. w Elblągu – Multinational Division North East (Wielonarodowa Dywizja Północny Wschód). Koordynuje ona działania grup EFP w krajach bałtyckich i Polsce. Jej zadania polegają m.in. na koordynacji szkoleń i zwiększaniu świadomości sytuacyjnej;
2. w Poznaniu – Wysunięte Dowództwo v Korpusu USA będące jedną z amerykańskich instalacji w Polsce, ulokowanych w poznańskim Camp Kościuszko w ramach stałej obecności wojsk Stanów Zjednoczonych w RP. Jest to pośredni element dowodzenia grupą ponad 5 tys. przedstawicieli sił zbrojnych USA prowadzących operacje szkoleniowe i wielonarodowe ćwiczenia w tej części Europy;
3. w Orzyszu – batalionowa grupa bojowa, czyli jedna z czterech wielonarodowych grup batalionowych NATO w ramach EFP. Państwem ramowym są tu Stany Zjednoczone, które dowodzą grupą i dostarczają większości sił – ok. 800 żołnierzy.
4. w Żaganiu – siedziba dowództwa ABCT;
5. w Skwierzynie, Świątoszowie i Bolesławcu –części ABCT rotujące co 9 miesięcy. W pierwszej dyslokacji w 2017 r. ABCT liczyła ok. 3,5 tys. żołnierzy. Wyposażona jest m.in. w czołgi Abrams, wozy piechoty Bradley

29 *Deklaracja o współpracy obronnej Polski oraz USA*, „Biuro Bezpieczeństwa Narodowego” [online], 23 IX 2019 [dostęp: 16 II 2025]: <<https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/8602,Deklaracja-o-wspolpracy-obronnej-Polski-oraz-USA.html>>.

30 *Zwiększenie obecności wojskowej USA w Polsce*, „Ministerstwo Obrony Narodowej” [online, dostęp: 16 II 2025]: <<https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/zwiekszenie-obecnosci-wojskowej-usa-w-polsce>>.

i samobieżne haubice Paladin. Obecnie na terenie RP stacjonują dwie ABCT (w ramach rotacyjnego wsparcia dla V Corps Forward). Dodatkowo od 2022 r. w Bolesławcu funkcjonuje dowództwo dywizyjne. 1 Dywizja Piechoty USA przeniosła swój batalion sztabowy do Camp Boles w Bolesławcu, skąd dowodzi większością amerykańskich sił w Polsce i innych krajach na wschodniej flance NATO w ramach operacji „Atlantic Resolve”;

6. w Powidzu – rotacyjnie jeden z zespołów zadaniowych brygady lotnictwa bojowego (Combat Aviation Brigade). Baza ta dysponuje 4 śmigłowcami UH-60 Black Hawk oraz 4 AH-64 Apache. W Powidzu umiejscowiono też batalion wsparcia bojowego (Combat Sustainment Support Battalion) – jednostkę logistyczną dysponującą ponad 750-osobowym personelem i 160 elementami wyposażenia. Znajduje się tu również magazyn paliwa.

7. w Łasku – program „Aviation Detachment”. W bazie lotniczej stacjonuje 1 Oddział 52 Grupy Operacyjnej Sił Powietrznych USA, który prowadzi szkolenia, utrzymuje gotowość bojową i buduje zdolności operacyjne wraz ze swoimi polskimi odpowiednikami. Oddział reprezentowany jest głównie przez samoloty F-16 i C-130;

8. w Mierosławcu – 2 Oddział 52 Grupy Operacyjnej Sił Powietrznych USA obsługujący samoloty bezzałogowe MQ-9 Reaper;

9. w Redzikowie pod Słupskiem – program European Phased Adaptive Approach, czyli będąca elementem europejskiej tarczy antyrakietowej baza pocisków przechwytyjących amerykańskiego systemu antyrakietowego. Budowę rozpoczęto w maju 2016 r., a gotowość operacyjną osiągnęła w 2023;

10. w Drawsku Pomorskim – APS, eskadra bezzałogowców klasy MALE i elementy wspomagające (*enablers*). Funkcjonuje tam również Centrum Szkolenia Bojowego (Drawsko Combat Training Center), którego celem jest zacieśnianie współpracy sił specjalnych.

Obecnie większość amerykańskich jednostek stacjonuje w zachodniej części kraju, choć stopniowo, w miarę rozbudowy infrastruktury, mają się one znaleźć również w garnizonach na wschodzie.

Obecność amerykańskich wojsk jako kluczowy czynnik budowania odporności w Polsce

Dyslokacja amerykańskich wojsk w Polsce nie byłaby możliwa bez wieloletnich wysiłków kolejnych rządów RP i środowiska analitycznego, które sygnalizowało konieczność przyjęcia takich rozwiązań. Na pozytywny wynik

negocjacji wpłynęły również wola polityczna obu państw oraz przychyłność członków waszyngtońskiej administracji i Kongresu.

Pomimo zastrzeżeń Federacji Rosyjskiej, która powołuje się na postanowienia aktu stanowiącego NATO–Rosja z 1997 r., oraz niechętniej postawy niektórych europejskich sojuszników korzyści polityczne i wojskowe, które niesie ta współpraca, nie budzą wątpliwości. Bezprecedensowe zaangażowanie Stanów Zjednoczonych w tej części Europy pozwala na budowanie efektywnego i stałego odstraszania na kierunku wschodnim, trwale aktywizuje kolejne polskie rządy do realnego inwestowania w proces modernizacji Sił Zbrojnych RP i niezbędnej infrastruktury oraz pozwala na zniwelowanie skutków zaniedbań, których dopuszczono się w tym obszarze w latach korzystania z dywidendy pokojowej. Wojska amerykańskie w Polsce urealniamy sojuszniczą obronę terytorium traktatowego i możliwość wypełnienia zobowiązań z art. 5 paktu północnoatlantyckiego, a także podjęte w ostatnich latach inicjatywy, np. 4×30.

Nie ulega wątpliwości, że stacjonowanie amerykańskich jednostek nad Wisłą, nawet jeśli wciąż będzie miało częściowo rotacyjny charakter, już przynosi Polsce wymierne korzyści polityczne i wizerunkowe. Rzeczpospolita traktowana jest jako wiarygodny i mocny partner nie tylko w układzie bilateralnym z USA, ale również w całym NATO, a jej pozycja negocjacyjna wobec państw regionu, np. w inicjatywach typu B9 czy Trójmorze, również uległa wzmocnieniu. Nieprzypadkowo to właśnie Polska stała się głównym *hubem* (POLLOGHUB) do przerzucania pomocy wojskowej na Ukrainę.

Projekt *American boots on the ground* przynosi także wymierne korzyści ekonomiczne. Tylko w latach 2014–2018 aż 27 polskich firm pracowało przy realizacji amerykańskich inwestycji wojskowych w Polsce, a przychód z tego tytułu szacowano na 40 mln dol. Europejskie przedstawicielstwo Korpusu Inżynieryjnego Armii Stanów Zjednoczonych organizuje cykliczne spotkania dla przedsiębiorców, a na horyzoncie rysuje się możliwość realizacji takich projektów jak linie kolejowe, koszary, stołówki, składy amunicji i inne. W najbliższych latach w kraju planowane są dalsze inwestycje zarówno w ramach EDI, jak i NSIP, którego Polska jest jednym z największych beneficjentów³¹.

31 R. Lesiecki, *US Army zaprasza polskie firmy do współpracy przy inwestycjach*, „Defence 24” [online], 4 II 2018 [dostęp: 16 II 2025]: <<https://defence24.pl/przemysl/us-army-zaprasza-polskie-firmy-do-wspolpracy-przy-inwestycjach>>.

Bibliografia

- Cohen R. S., Radin A., *Russia's Hostile Measures in Europe: Understanding the Threat*, RAND Corporation, Santa Monica 2019.
- Deklaracja o współpracy obronnej Polski oraz USA*, „Biuro Bezpieczeństwa Narodowego” [online], 23 IX 2019 [dostęp: 16 II 2025]: <<https://www.bbn.gov.pl/pl/wydarzenia/8602,Deklaracja-o-wspolpracy-obronnej-Polski-oraz-USA.html>>.
- Doran P. B., Górka-Winter B., Kron R., Kulesa Ł., Terlikowski M., *Military Challenges to the Security of North Central Europe 2014–2024*, The Polish Institute of International Affairs, Center for European Policy Analysis, 2012 (Issue Brief), w archiwum autorki.
- Dyner A. M., *Nowe kierunki transformacji rosyjskich sił zbrojnych*, „Polska Zbrojna” [online], 13 I 2015 [dostęp: 13 II 2025]: <<http://polska-zbrojna.pl/home/articleshow/14745?t=Nowe-kierunki-transformacji-rosyjskich-sil-zbrojnych>>.
- Dyner A. M., *Nowy rosyjski program zbrojeniowy na lata 2018–2027 – znaczenie dla Polski i NATO*, „Polski Instytut Spraw Międzynarodowych” [online], 29 I 2018 [dostęp: 16 II 2025]: <<http://www.pism.pl/publikacje/komentarz/nr-7-2018#>>.
- European Deterrence Initiative*, United States Government Accountability Office, Washington 2023: <<https://www.gao.gov/assets/gao-23-105619.pdf>> [dostęp: 16 II 2025].
- The European Deterrence Initiative: A Budgetary Overview*, „In Focus. Congressional Research Service”, 1 VIII 2021: <<https://fas.org/sgp/crs/natsec/IF10946.pdf>> [dostęp: 16 II 2025].
- European Security Strategy – A Secure Europe in a Better World*, Council of the European Union, [Brussels] 2009: <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d0928657-af99-4552-ae84-1cbaaa864f96/>> [dostęp: 10 I 2024].
- Evaluating Future U.S. Army Force Posture in Europe. Phase I Report*, Center for Strategic & International Studies, Lanham–Boulder–New York–London 2016: <http://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/publication/160203_Hicks_ArmyForcePosture_Web.pdf>.
- Evaluating Future U.S. Army Force Posture in Europe. Phase II Report*, Center for Strategic & International Studies, Lanham–Boulder–New York–London 2016: <chrome-extension://efaidnbmninnibpcapjpcgclcfndmkaj/https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/160712_Samp_ArmyForcePostureEurope_Web.pdf>.
- Fabian B., Gunzinger M., Tol J. van, Cohn J., Evans G., *Strengthening the Defense of NATO's Eastern Frontier*, Center for Strategic and Budgetary Assessments, Washington 2019.
- Forsstrom P., *Russian Military Interests in the Baltic Region in Light of the Crimean Operation and the Development of the Perceptions in the Military Sphere*, [w:] *The Russian Military in Contemporary Perspective*, ed. S. J. Blank, Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press, September 2019.

- Frear T., Kulesa Ł., Kearns I., *Dangerous Brinkmanship: Close Military Encounters between Russia and the West in 2014*, European Leadership Network, listopad 2014 (Policy Brief): <<https://www.europeanleadershipnetwork.org/wp-content/uploads/2017/10/Dangerous-Brinkmanship.pdf>> [dostęp: 16 II 2025].
- Górka-Winter B., *Długa droga do tarczy*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2009.
- Górka-Winter B., Kulesa Ł., *From Follower to Leader – Polish Engagement in Afghanistan*, [w:] *Statebuilding in Afghanistan: Multinational Contributions to Reconstruction*, ed. N. Hynek, P. Marton, Routledge 2011.
- Hodges B., Bugajski J., Doran P. B., *Securing the Suwalki Corridor: Strategy, Statecraft, Deterrence, and Defense*, Center for European Policy Analysis, Washington 2018.
- Kacprzyk A., *U.S. Military Presence in Central and Eastern Europe: Consequences for NATO Strategic Adaptation, Deterrence and Allied Solidarity*, The Polish Institute of International Affairs, Warsaw 2015: <<https://www.files.ethz.ch/isn/193644/US-Military-Presence-in-Central-and-Eastern-Europe.pdf>> [dostęp: 16 II 2025].
- Kacprzyk A., *Zwiększona obecność USA w Europie*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa, 10 VI 2022 (Biuletyn, 95): <[https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%2095%20\(2514\)%2010%20czerwca%202022%20r.pdf](https://www.pism.pl/webroot/upload/files/Biuletyn/Biuletyn%20PISM%20nr%2095%20(2514)%2010%20czerwca%202022%20r.pdf)> [dostęp: 16 II 2025].
- Kofman M., Migacheva K., Nichiporuk B., Radin A., Tkacheva O., Oberholtzer J., *Lessons from Russia's Operations in Crimea and Eastern Ukraine*, RAND Corporation, Santa Monica 2017.
- Koncepcja Obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, Ministerstwo Obrony Narodowej, maj 2017: <<https://www.gov.pl/attachment/78e14510-253a-4b48-bc31-fd11db898ab7>> [dostęp: 10 I 2024].
- Kulesa Ł., *Zaangażowanie Polski w stabilizację Iraku*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 2005.
- Kupiecki R., *Siła i solidarność. Strategia NATO 1949–1989*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2009.
- Lesiecki R., *US Army zaprasza polskie firmy do współpracy przy inwestycjach*, „Defence 24” [online], 4 II 2018 [dostęp: 16 II 2025]: <<https://defence24.pl/przemysl/us-army-zaprasza-polskie-firmy-do-wspolpracy-przy-inwestycjach>>.
- National Security Strategy of the United States of America*, The White House, Washington, December 2017: <<https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>> [dostęp: 21 VII 2025].
- O'Mahony A., Priebe M., Frederick B., Kavanagh J., Lane M., Johnston T., Szayna Th.S., Hlávka J. P., Watts S., Povlock M., *U.S. Presence and the Incident of Conflict*, RAND Corporation, Santa Monica 2018: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1900/RR1906/RAND_RR1906.pdf> [dostęp: 16 II 2025].
- Rocznik Strategiczny 2007/2008*, red. B. Balcerowicz i in., Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2008.
- The Russian Military in Contemporary Perspective*, ed. S. J. Blank, Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press, September 2019.

- Shevin-Coetzee M., *European Deterrence Initiative*, Center for Strategic and Budgetary Assessments, Washington 2019: <<https://csbaonline.org/research/publications/the-european-deterrence-initiative/publication/1>> [dostęp: 16 II 2025].
- Shlapak D. A., Johnson M. W., *Reinforcing Deterrence on NATO's Eastern Flank: Wargaming the Defense of the Baltics*, RAND Corporation, Santa Monica 2016.
- Skutecki P., *Interpelacja nr 23174 do ministra obrony narodowej w sprawie utworzenia bazy amerykańskiej dywizji pancernej w Bydgoszczy*, „Sejm Rzeczypospolitej Polskiej” [online], 19 VI 2018 [dostęp: 5 V 2025]: <<https://sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=362465B7&view=1>>.
- Statebuilding in Afghanistan: Multinational Contributions to Reconstruction*, ed. N. Hynek, P. Marton, Routledge 2011.
- Strategiczny Przegląd Obrony. Prezentacja pełnomocnika Ministra Obrony Narodowej ds. strategicznego przeglądu obronnego*, Ministerstwo Obrony Narodowej, [Warszawa] 2016: <https://www.zut.edu.pl/fileadmin/pliki/abi/2017/27/STRATEG_PRZEGL%C4%84D_OBRONNY-PREZENTACJA.pdf> [dostęp: 21 VII 2025].
- Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America Sharpening the American Military's Competitive Edge*, U.S. Department of Defense, Washington 2018: <<https://media.defense.gov/2020/May/18/2002302061/-1/-1/1/2018-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-SUMMARY.PDF>> [dostęp: 21 VII 2025].
- [Twenty Twenty-Two] 2022 National Defense Strategy of the United States of America Including the 2022 Nuclear Posture Review and the 2022 Missile Defense Review*, U.S. Department of Defense, Washington 2022: <<https://apps.dtic.mil/sti/trecms/pdf/AD1183539.pdf>> [dostęp: 21 VII 2025].
- „U.S. Embassy & Consulate in Poland” [online, dostęp: 16 II 2025]: <<https://pl.usembassy.gov/>>.
- Wągrowska M., *Wraz z tarczą – nowe dylematy w polityce bezpieczeństwa*, [w:] *Rocznik Strategiczny 2007/2008*, red. B. Balcerowicz i in., Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2008.
- Westlessness. Munich Security Report 2020*, Munich Security Conference, Munich 2020: <https://securityconference.org/assets/user_upload/MunichSecurityReport2020.pdf> [dostęp: 16 II 2025].
- Zwiększenie obecności wojskowej USA w Polsce*, „Ministerstwo Obrony Narodowej” [online, dostęp: 16 II 2025]: <<https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/zwiekszenie-obecnosci-wojskowej-usa-w-polsce>>.